

A HITELES FORDÍTÓI TEVÉKENYSÉG A DIGITALIZÁCIÓ KORÁBAN

Előszó

Éppen 2019-ben volt 150 esztendeje annak, hogy a Miniszterelnökség részeként megalakult az első fordítóosztály. Az állami fordítószolgálat másfél évszázados kitűnő szakmai tevékenysége előtt tisztelegve az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. (OFFI) vezetősége ünnepi konferenciát szervezett az Országház Felsőházi termében. Célunk az volt, hogy tisztelettel adózzunk a fordítói szakma nagyjai előtt, akiknek teljesítménye máig meghatározó példa számunkra, ugyanakkor arra is felhívtuk a figyelmet, hogy a 150 éves hagyomány és a 21. századi modernitás együttesen járulhatnak hozzá a szakmai sikerekhez és a minőségi munkához. Az ünnepi parlamenti konferenciára két kötetet készültünk, az egyik az állami fordítószolgálat 150 éves történetét foglalta össze, a másikban a nyelvi közvetítés legfrissebb eredményeiről írtak az OFFI-hoz kapcsolódó, velünk együttműködő szakemberek (*Diszciplínák találkozása, nyelvi közvetítés a 21. században*). A kötetek kiadásának legfőbb stratégiai célkitűzése a tudásátadás volt. Ezért is jelentettük meg ezt követően az *A névmódosítás mint közfeladat* című tanulmánykötetet, és fogtunk bele egy újabb alkotómunkába, a jelenlegi kiadvány megjelenetésébe 2020-ban.

Az *A hiteles fordítás mint közfeladat* címet viselő kötetünk tanulmányait tematikusan három nagy csoportba soroltuk. Az *A hiteles fordításról történeti, nyelvi és jogi megközelítésben* című részben elsőként a hiteles fordítás történetével foglalkoztunk (I. Szo­ták). Ebben a tanulmányban a szerző leírta, hogy az állami fordítószolgálat múltjában szükség­szerűen és folyamatosan jelen volt és van a hitelesítő tevékenység. Ez egy olyan közérdekű állami feladat, amely garantálta a hiteles helyként funkcionáló szervezet által – legyen az a Miniszterelnökséghez tartozó fordítóosztály és alosztály; belügyminisztériumhoz tartozó osztály vagy igazságügyminisztériumi felügyelet alá tartozó iroda, vállalat, illetve zárt körű részvénytársaság – azt a fajta közfeladat-ellátást, amely feltétele volt a kiegyezést követően és azóta is a soknemzetiségű ország jogállamiságának.

A pozitivista megközelítést egészítik ki azok a további tanulmányok, amelyek a jogszabályi kötelezettségre éppúgy rámutatnak, mint ahogy a hiányosságokat pótolandó ajánlásokat is megfogalmaznak (Kántor, Németh).

A nyelvi közvetítői tevékenység közfeladatként való ellátása számos igazságügyi etikai szempontot vet fel. Ez azzal is indokolható, hogy az okiratfordításnak és a kirendelt tolmácsolásnak mindig a hatóság vagy bíróság által szükség­szerűen meghatározott célja van, s ezek hitelessége egy-egy igazságügyi eljárásban a nyelvi közvetítő – tolmács vagy fordító – etikus felelősségvállalásán és feladatellátásán is múlik. Ennek hiányában

olyan rossz döntések szülehetnek, amelyek ronthatják az állampolgároknak egyes igazsáügyi alrendszer működésébe és megítélésébe vetett hitét (l. Németh).

Az e-közigazgatás és az e-ügyintézés közel húszéves múltja és legfontosabb összefüggései szorosan összekapcsolódnak a fordítóiroda tevékenységével azon aspektusból, hogy az OFFI a közelmúltban bevezetett új termékével, az e-hiteles fordítással éppen azt a célt szeretné szolgálni, hogy az e-hiteles fordítással mind az ügyfelek, mind a közigazgatás adminisztrációs terhe csökkenjen, az e-hiteles fordítás egyre szélesebb körben használható terméké váljon. Ugyanakkor a szerző arra a hiányosságra mutat rá, hogy ezt a hatályos szabályozási környezet miatt nem támogatja kellő mértékben (l. Kántor).

A közérthetőségről, pontosabban a hiteles fordítások közérthetőségéről is szót ejtünk a kötetben, mert nyelvi szolgáltatóként misszióknak tekintjük, hogy hiteles helyként eleget tegyünk a közérthetőség kritériumainak, amely a jó állam működésének nélkülözhetetlen feltétele. A közérthető hiteles fordítás elősegíti a jogalkalmazást és a jogbiztonságot szolgálja, miközben hozzájárul a magyar szaknyelv folyamatos fejlődéséhez (l. Szoták–Tamás). A jelenleg hatályos törvények szerint az állam által alapított Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda a hiteles fordítások készítése során állami feladatot lát el.¹ Tekintettel arra, hogy a hiteles fordításokat a nyelvi szolgáltató ügyfelei a társadalmi tevékenységük bármely területén vagy jogaik érvényesítése során is felhasználhatják a bíróságok előtt (vö. Belcsák 2019: 87) vagy a kormányhivatalokban – nagyon fontos e dokumentumok nyelvi hitelessége, kongruenciája (Tarnóczy 1972: 36) és közérthetősége.

A kötet egyik központi tanulmánya az *A hiteles fordítási szolgáltatás és a rendelkezésre állás kötelezettsége* címet viseli. A szerző egyrészt taglalja, hogy a hiteles fordítás speciális közérdekű (hitelesítéssel garantált) állami feladat, ugyanakkor arra is rámutat, hogy az igazsáügyi nyelvi közvetítői – hiteles fordítási és bírósági tolmácsolási – szolgáltatások számos olyan speciális jellemzővel bírnak, amelyek biztosítása közérdekből szükséges, ezért a feladat ellátása kötelező a kirendelt ellátó részére (l. Németh).

Mint az alkalmazott nyelvészet minden területe, az OFFI tevékenységéhez szorosan kötődő fordítási, tolmácsolási és terminológiai tevékenység, azaz a nyelvi közvetítés folyamata is megváltozott a digitalizáció korában, az emberi intelligencia analógiájára létrehozott mesterséges intelligencia eszköztára alaposan felforgatta a hagyományos gondolkodásmódot. Hiszen olyan eszköztárat – gépet és programot – alkotott az ember, amely eddig nem várt mértékben felgyorsította például a fordítás támogatását is az ún. CAT-eszközök igénybevételével. Az *A hiteles fordítást támogató eszközök az OFFI-ban* cím alatt olvasható három írás a szervezet innovatív megoldásairól számol be, többek között arról, hogy milyen nyelvtechnológiai eszközökkel lehet támogatni és gyorsítani a hiteles fordítási folyamatot (l. Klenk–Polácska).

1 354/B/1995. AB-határozat <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/9B1B5C253D5D5BC0C1257ADA005271F4?OpenDocument> (Utolsó nézet: 2020. 06. 02.)

A 21. századi digitális környezetben az adat és az adathordozó, valamint általában az információ biztonsága kulcsfontosságú kihívást jelent a hiteles nyelvi közvetítési feladatok ellátása során, amikor a papíralapú okiratvédelmet az elektronikus megoldások sokasága váltja fel. Az erre való felkészülés az állami fordításszolgáltató számára is kulcsfontosságú, és számos tanulsággal szolgál az e-kereskedelem és az e-ügyintézés néhány dilemmájának megvilágításával (l. Németh).

A nyelvtechnológiai eszközökön túl a hiteles fordítási folyamatban a terminológiai támogatás is elengedhetetlen a pontos és minőségi jogi fordítások előállításához, különös tekintettel a terminusok és idegen nyelvi ekvivalensek megfelelő használatára. Olvashatnak a terminológiai munka három olyan alapesetéről – célzott, szövegorientált és tárgyköriorientált –, amely megjelenik a fordítási folyamat minden szakaszában: előszerkesztéskor, a fordítás során és utószerkesztéskor, s természetesen arról, hogyan is épülhet be a mindennapokban a terminológiai munka a hiteles fordítási folyamatba, és milyen fordítástámogató eszközök segítik ezt elő (l. Polácska–Tamás–Klenk).

A kötet tanulmányainak harmadik csoportját – *A hiteles fordítás gyakorlata a mindennapokban* címmel – öt olyan írás alkotja, amelyet az OFFI nagy gyakorlattal és több évtizedes tapasztalattal rendelkező vezető lektorai és szakemberei írtak meg a német (l. Dihen), az angol (l. Boronkay), az olasz (l. Csányi-Siffel), a francia (l. Pablényi) és a délszláv nyelvek (l. Lehocki-Samardžić–Guelmino) relációjában. A számos konkrét példával illusztrált tanulmányok témaköre kiterjed például az anyakönyvi kivonatokra vagy az oktatással kapcsolatos okiratokra.

A tanulmányokban olyan, évtizedeken keresztül csiszolt és tökéletesített fordítási folyamatról olvashatnak – gondolva itt a közigazgatási szaknyelvi regiszter ismeretére, a célország terminológiájának elsajátítására, a forrásnyelvi és célnyelvi okiratok ismeretére stb. –, amely tudás folyamatos szinten tartása csak az OFFI fordítói és lektorai számára lehetséges, mivel ez a tudás a szervezeti hagyományokból és a lefordítandó rendkívül nagy mennyiségű irat folyamatos ellátási szükségességéből fakad. Az egyedi és minőségi tudásmegosztásnak a fordításszolgáltató 21. századi történetében is helye van, amely a szakmai hagyományokból folyamatosan táplálkozik.

SZOTÁK SZILVIA
SZERKESZTŐ